

del qual és convocar els fantasmes de la memòria per establir un diàleg entre els records de l'individu i l'inconscient col·lectiu. O bé, com el mateix cineasta sentència al final de les *Histoire(s)*, pretén sondejar el passat de cada imatge, cosa que resumeix amb una cita d'Emily Dickinson: "El més efímer dels moments posseeix un passat il·lustre".

A l'empara d'aquest diàleg amb la memòria, Godard conclou que el cinema no és un art ni una tècnica, com sovint es diu, sinó un misteri, un ritual. *Paisajes de la modernidad* s'avé amb aquesta idea i la sosté en un descens a les regions de l'imaginari modern que recorda un film molt estimat per Font: *Le testament d'Orphée* (1960), la darrera immersió del poeta Jean Cocteau en les cendres de la seva pròpia fantasia. En aquest cas, sobre les cendres del cinema modern, hi desfila un devessall de pel·lícules i cineastes. Molts d'ells gairebé han desaparegut de les pantalles actuals, però Font demostra l'influx que han exercit, no només sobre el cinema, sinó sobre totes les arts contemporànies. La recerca dels mestres de *La pizarra*, de Samira Makhmalbaf, podria ser, també, la de tota una generació d'artistes, pels quals el cinema ha estat, en primer lloc, una eina per tornar a veure i imaginar el món.

Groping for ethics in Journalism

SMITH, R. F. 4a ed. Ames: Iowa State University Press. 1999. ISBN 0-8138-1319-0.

per Xavier Giró, professor de Periodisme Polític i coordinador de la Diplomatura de postgrau 'La comunicació dels conflictes i la Pau' a la Universitat Autònoma de Barcelona.

Tempteigs ètics

La quarta edició de *Groping for ethics in Journalism* és una actualització de la tercera que recull dades més recents sobre la desconfiança del públic nord-americà envers els mitjans de comunicació i il·lustra les disjuntives deontològiques amb exemples antics i nous. De les quatre parts que té, la primera s'ocupa dels principis i orientacions generals que guien o haurien de guiar l'exercici periodístic; la segona, del compromís d'explicar la veritat; la tercera, de problemes en la recollida d'informació i les relacions amb les fonts, i la quarta, sobre els conflictes d'interessos.

En la primera part, l'autor, professor de la University of Central Florida, assenyala que la majoria dels periodistes dels Estats Units entenen que la seva feina té com a objectius: primer, informar el públic sobre incidents, tendències i desenvolupaments a la societat i el govern; segon, tractar les persones, tant si és l'audiència com si es tracta dels individus objecte d'informacions, amb justícia, respecte i fins i tot compassió; i, tercer, alimentar el funcionament de la democràcia.

Però no sembla que el públic ho vegi així. Segons els objectius i els múltiples testimonis de periodistes de renom i amb càrrec que ratifiquen el seu convenciment sobre el gran servei que els mitjans fan a la democràcia (en són gossos guardians i alhora són independents), l'autor troba xocant la manca de credibilitat dels mitjans entre el públic. I ho troba sorprenent si es considera tot el que ha canviat, que tant la televisió com els diaris subministren informació més completa ara que abans i sobre més temes que mai; que els avenços tecnològics en televisió permeten que els informatius facin retransmissions en directe; que Internet ha creat centenars de noves fonts, i que avui els periodistes estan més ben preparats i formats, més ben pagats i són més *professionals* que mai (pàg. 12).

L'explicació de l'aparent paradoxa, segons l'autor, rau en les vulneracions que s'arriben a saber de l'ètica periodística: la feina mal feta (poc acurada, mal presentada, sense atractiu, etc.) per un cert nombre de periodistes, i la manca de suport que sovint reben els professionals per part de les

seves empreses per fer-la bé.

Ron F. Smith desplega a partir d'aquí una quantitat ingent d'exemples i contraexemples per a molts dels dilemes deontològics amb què topa el periodisme nord-americà i els comenta de forma majoritàriament eclèctica mitjançant la recopilació de comentaris d'altres experts i sobretot de periodistes. La casuística recollida per l'autor, a part de fer amena la lectura, és d'una gran riquesa pedagògica per al periodisme català i espanyol, malgrat les diferències existents.

Defensa l'existència dels *ombudsmen* i que els codis tinguin valor de suggeriment o recomanació, però no que siguin regles obligatòries amb sancions per a qui les vulneri. Entén que la tasca de l'*ombudsman* és atendre les reclamacions dels lectors, però parla de la possibilitat que actuïn d'ofici (sense necessitat que arribi una queixa) si observen que s'ha vulnerat el codi. Mostra així, com després s'anirà constatant, que la principal preocupació de l'obra és el manteniment o la defensa de la credibilitat dels periodistes i, per extensió, dels mitjans de comunicació.

L'autor també discuteix l'existència de consells de la informació i, sense prendre partit, recull opinions raonades a favor i en contra. Per altra part, estima molt positivament (fent servir de la veu d'un altre) que alguns mitjans informin sobre les mancances informatives d'altres, és a dir, que hi hagi una exposició pública en la premsa del que la premsa fa malament. Ho presenta com la millor protecció que té el públic en contra del mal periodisme, mostrant, aquí sí, una preocupació, menys sovintejada que la de la fama dels periodistes.

En la segona part, apareix el debat sobre veritat i objectivitat. Les opinions recollides per l'autor, i també raonades, de periodistes, acadèmics i altres experts són per a tots els gustos i ell, aparentment, manté una posició eclèctica sobre si és possible o no ser objectiu i sobre si s'ha de prendre part o no en determinats conflictes. Els arguments recullen velles i més velles posicions, només *actualitzades* pel fet que qui les presenta són personatges contemporanis. Així, comparteixen les pàgines conclusions de la comissió Hutchins (EUA, anys 40), el professor John Merrill i la famosa Christiane Amanpour (CNN).

La discussió és extensa i dóna peu a diversos subtemes d'entre els quals destaca la informació sobre els delictes. Tampoc aquí l'autor arriba a conclusions clares, però malgrat això, entre els diversos arguments criden l'atenció els criteris que van adoptar a la KVUE-TV d'Austin (Texas) i que els va permetre de deixar d'anar darrere de qualsevol

crim amb violència. Perquè una informació sobre un delictes sigui emesa cal que respongui positivament a alguna de següents preguntes: "1. Hi ha una amenaça immediata a la seguretat pública? 2. Hi ha alguna amenaça a infants? 3. Cal que algú passi a l'acció? 4. Té un impacte significant en la població? 5. Té a veure amb esforços per a la prevenció del crim?" (pàg. 45). Després d'adoptar els nous criteris, a la KVUE-TV van deixar de córrer a la primera quan sentien que l'escàner de la policia parlava de qualsevol crim. Estaria bé que aquí també hi haguessin canvis en aquest camp.

La discussió sobre veritat i objectivitat no per vella és senzilla, però resulten molt curiosos el malabarismes definitoris d'algunes de les veus al voltant d'ambdós conceptes. Les enreessades definicions que es donen estan clarament orientades a mantenir a qualsevol preu veritat i objectivitat dins del vocabulari periodístic i, així, defensar una posició de poder en l'ordre del discurs.

Sobre la qüestió de la diversitat (sexual, ètnica, etc.) l'exposició de punts de vista va poc més enllà de recomanar la diversitat en la composició de les redaccions. No obstant això, entre comentaris de l'un i de l'altre, apareixen fars com el Pointer Institute, que sintetitzen els següents consells (pàg. 89): coneix les comunitats de la teva població; no oblidis que també són diverses; apren més sobre les tradicions i costums de les minories; ja que la cobertura de la delinqüència és un punt de disputa, visita les àrees amb alta criminalitat i discuteix la cobertura informativa que reben; analitza les teves pròpies informacions; no limitis l'ús de les fonts de les minories a temes sobre minories, i vigila els termes que fas servir.

Les invencions o les falsificacions són un dels maldecaps estrella de la deontologia nord-americana i l'autor ho explicita així: "La majoria dels reporters i dels fotògrafs s'esforcen per donar una informació correcta. Però només calen uns quants exemples dolents per demostrar als ulls de molts que tota la feina dels periodistes és sospitosa. Quan els columnistes s'inventen cites, els reporters roben històries d'altres reporters i els fotògrafs creen realitat per satisfer les seves necessitats, fan mal a tots els professionals" (de nou apareix la credibilitat).

En la tercera part, la relació amb les fonts i la preservació del seu anonimat quan ho demanen són temes vistos de forma diferent, discutida i no resolta. El ventall de punts de vista va des de la reportera que fa pràctiques de tir al mateix lloc que els policies amb qui té un tracte professional, fins a qui pensa que mai cap font diu res desinteressadament. Des de qui no accepta res de cap font que reclami

l'anonimat, fins a qui estableix un seguit de criteris abans d'acceptar el pacte de no revelar la font. Per cert, en el cor del mercat lliure també és discuteix si és lícit pagar les fonts o pagar per la concessió d'entrevistes (pàg. 142).

El fragment sobre el dret a la intimitat és més un capítol d'història que un debat. Qui no estigui al cas pot actualitzar els seus coneixements sobre les vides 'privades' dels Founding Fathers, d'un parell de presidents abans de Kennedy, d'aquest darrer, de Johnson, de Gary Hart i de Clinton, entre d'altres.

L'omnipresència de la informació policial en la premsa nord-americana explica el gran nombre de casos i de detalls amb què es discuteix sobre la frontera entre allò que és públic i privat. S'aborda, per exemple, la conveniència de donar els noms i les adreces d'acusats o els noms de les víctimes d'abusos sexuals. I també s'ocupa de les suposades vides privades dels governants. És un capítol que ajuda a entendre el funcionament de la premsa dels EUA, però que dista molt de l'estat en què es troba la qüestió a Catalunya o a l'Estat espanyol. El tema de la invasió de la intimitat amb la publicació de certes imatges no és tractat amb gaire profunditat.

De les diverses àrees relatives al control de l'acció de govern per part de la premsa, l'enfocament de la cobertura de conflictes bèl·lics on han intervingut els EUA és ben genuí. Sobre la informació de la invasió de l'illa de Grenada (1983) (pàg. 194 i 195), l'autor situa el lament en el fet que els periodistes van ser enganyats quan el dia abans de la invasió se'ls va dir que els rumors el tema eren *preposterous*, ridículs. (Una queixa, per cert, una mica ingènua.) També lamenta que un cop envaïda, dels quatre-cents periodistes que volien cobrir-ho i ja eren a les Barbados, només deixessin anar a Grenada un grup reduït de quinze periodistes (*pool*) i que els militars retardessin la seva tornada a les Barbados, de manera que les grans cadenes de televisió van emetre imatges gravades per equips de militars que sí que van tornar a temps. Smith constata, per últim, que quan es va permetre que els periodistes accedissin a l'illa sense restriccions es va fer evident que el president dels EUA i el Pentàgon havien difós una bona quantitat de desinformació. No hi havia 1.100 soldats professionals cubans ben entrenats i disposats a fer un cop d'Estat, sinó un màxim de cent soldats, la resta eren treballadors de la construcció. Són crítiques i laments justificats, però de curt abast perquè el que no posen mai en qüestió és el dret dels EUA a envair l'illa.

El mateix passa quan discuteix la cobertura de la invasió

de Panamà. El primer lament és per les restriccions imposades al *pool* de reporters que van volar a Panamà de la mà del Pentàgon i als quals se'ls va impedir acostar-se on hi hagués acció militar. Els van ensenyar cocaïna, armes de foc, revistes skins i un retrat de Hitler que presumptament havien estat trobats a les estances de Noriega. Afortunadament, els periodistes es va adonar que intentaven ser usats com a propagandistes.

El segon lament consisteix a estimar que el *pool* de periodistes mai es va acostar al que sis mesos després van ser els temes principals de la invasió: més d'una dotzena de soldats nord-americans morts pel foc amic i un nombre de ferits i morts entre els residents de Panamà molt més alt del que s'havia dit. Tampoc aquí hi ha un qüestionament del dret dels EUA a envair el país. Les crítiques no són banals, però són instrumentals, no de fons, s'emmarquen dins dels paràmetres de la *national security* de la potència hegemònica. El mateix passa quan posa en qüestió la cobertura de la primera guerra del Golf.

Encara dins de la tercera part, més enllà de la seva consideració ètica, val la pena llegir un nombrós seguit de trucs que en la història del periodisme nord-americà van fer servir els periodistes per obtenir informació. Des del que va fer-se passar per condemnat a una presó fins al que va fer creure a la dona d'un pròfug que era advocat i tenia un testament a favor del seu marit per així obtenir detalls sobre el buscat.

En la quarta part, *Groping for ethics in Journalism* fa un repàs dels conflictes d'interessos que travessen la professió. Entre d'altres qüestions, tracta de la creixent concentració de mitjans en mans de grans empreses i les limitacions que això pot comportar en la feina. Parla també de l'incessant canvi de lloc dels periodistes per aconseguir sous més alts i de com la mobilitat els impedeix arribar a conèixer bé el seu àmbit. També tracta de la propietat de les grans cadenes de televisió i de la dificultat de fer informacions crítiques amb empreses dels respectius grups, ja siguin de la indústria nuclear, de l'entreteniment o de la militar, com és el cas de tres de les principals televisions nord-americanes (pàg. 285).

L'antic debat sobre la (in)conveniència que els o les periodistes es comprometin amb una certa militància politico-social, com per exemple a favor del dret a escollir (sobre l'avortament) o mediambientals, etc., no queda resolt després d'estimacions diverses i oposades en graus variables. Ara bé, de nou, el que és comú a totes elles és la preocupació per l'eventual pèrdua de credibilitat dels

periodistes i del mitjà. N'és significatiu el cas de Linda Greenhouse, una periodista de *The New York Times* que va participar en el seu temps lliure en una manifestació pel dret a escollir i en contra d'una sentència del Tribunal Suprem, mentre aquest era el seu beat. Després del debat que es va generar al voltant del seu cas, Greenhouse va dir que no tornaria a assistir a una manifestació *pro-choice* i va declarar a la revista *Time*: "No intento convertir-me en una màrtir. No voldria fer res que minés la credibilitat i l'objectivitat de la professió" (pàg. 298).

No a tot arreu és Smith eclèctic, és marcadament favorable al periodisme cívic. Sempre posant-ho en veu d'altres, això sí, però donant-los l'última paraula, explica que el periodisme cívic espera: "Invitar els ciutadans a tornar a la vida pública fent de les seves preocupacions el punt de partida del debat. Superar el cinisme periodístic i reconèixer la possibilitat que els ciutadans treballant conjuntament arribin a resoldre alguns problemes de la societat. Modificar les regles de distanciament i acceptar que els periodistes estan interessats i tenen responsabilitats en l'elevació del nivell del discurs públic i a fer que la societat a resolgui els seus problemes". Tota una declaració que fa del tot seva quan ell (ara sí) escriu: "El moviment per un periodisme cívic urgeix els directius dels mitjans a tractar els lectors i els espectadors com a ciutadans. La feina dels mitjans, diuen, es implicar aquests ciutadans en la vida pública informant sobre assumptes d'importància. Si aquest és el canvi en l'orientació de la informació que ve del moviment per al periodisme cívic, molts periodistes li donaran la benvinguda" (pàg. 316).

Groping for ethics in Journalism és una obra ambiciosa per la quantitat d'aspectes que aborda. És excessiva en el nombre de les declaracions, és entretinguda i pedagògicament recomanable pel nombre i la qualitat d'exemples discutibles que aporta. Encara que en alguns trams l'eclecticisme arribi a enfosquir-la i tingui una perspectiva completament nord-americana, és del tot recomanable per a qui estudia i treballa en periodisme.

Modernity at Large. Cultural Dimensions of Globalization

APPADURAI, Arjun. Minneapolis: University of Minnesota Press. 2003.

per Antoni Castel, professor del Departament de Periodisme de la Universitat Autònoma de Barcelona.

El llibre recull nou articles d'Arjun Appadurai en bona part publicats a revistes o a altres llibres en l'any 1990. Un fet que no resta interès a un llibre sòlid, que no pot deixar indiferent per les seves propostes, de vegades atrevides i sempre originals, sobre la mundialització de la cultura.

Antropòleg de formació, amb arrels índies (el seu pare va ser un destacat dirigent nacionalista contra la presència britànica) i amb un substrat cultural anglosaxó, com ell mateix reconeix, Appadurai és reconegut en els anomenats estudis culturals per defensar que la mundialització implica fluxos disjuntius d'*ethnoscapes*, *technoscapes*, *financescapes*, *mediascapes* i *ideoscapes*. (Chris BARKER, *Cultural Studies*. Londres: 2000). Són aquests fluxos, de grups ètnics, de tecnologia, de transaccions financeres, d'imatges i d'ideologia, els que asseguren que la "homogeneïtat cultural i la dominació" no sigui possible (James LULL, *Media, Communication, Culture*. Cambridge: 1995).

Al llarg del llibre, Appadurai no solament desenvolupa la seva teoria dels fluxos disjuntius i emfatitza en el fet que els mitjans, sobretot electrònics, i la migració constitueixen els dos factors que influeixen en la construcció de la imaginació, sinó que proposa redefinir conceptes tan fonamentals com cultura, reflexiona sobre l'estat-nació, critica algunes teories sobre la violència ètnica i enumera els reptes del món postnacional. Els exemples són freqüents: la popularització del criquet a l'Índia li permet afirmar que s'ha indigenitzat. És una apropiació del criquet com a referent cultural indi, la indigenització del criquet, malgrat els orígens victorians i de classe alta d'aquest esport.

Tornem a la seva teoria central. L'autor assegura que el model centre-perifèria, un dels dogmes dels científics socials marxistes, no serveix per explicar les relacions en una "nova economia cultural global" (pàg. 32). Argumenta que la complexitat de l'economia global és deguda a les disjuntives entre economia, cultura i política. I per analitzar aquestes disjuntives, cal tenir en compte les cinc dimensions dels fluxos culturals globals: *ethnoscapes*, *technoscapes*, *financescapes*, *mediascapes* i *ideoscapes*.